

## **ВІДГУК**

**офіційного опонента, доктора медичних наук, професора  
Аветікова Давида Соломоновича на дисертаційну роботу  
Криничних Ганни Ігорівни «ОПТИМІЗАЦІЯ ЛІКУВАННЯ ХВОРИХ З  
КІСТАМИ ФРОНТАЛЬНИХ ВІДДІЛІВ ЩЕЛЕП З УРАХУВАННЯМ ЇХ  
КЛІНІЧНИХ ПРОЯВІВ ТА ОНТОГЕНЕТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ»,  
представлену в разову спеціалізовану вчену раду ДФ 05.600.105  
Вінницького національного медичного університету МОЗ України  
на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 22 – Охорона  
здоров'я за спеціальністю 221 – Стоматологія**

### **1. Ступінь актуальності обраної теми.**

Натепер проблема хірургічного лікування пацієнтів з пухлиноподібними утвореннями щелеп набула як медичного, так і соціального значення, зокрема, тому, що на першому місці серед даних захворювань знаходяться кістозні ураження на тлі ембріональних розладів та запальних процесів. Окрема група кіст є одонтогенними за етіологією, проблемам діагностики та лікування яких присвячено багато досліджень та даних літератури. Це не стосується «еволюційних кіст», завдяки різноманітності їх гістотопографії, особливо епітеліального шару, і, пов'язаним з цим, труднощам діагностики та складанню майбутнього алгоритму лікування, зокрема, при локалізації кіст на верхній щелепі.

На сьогоднішній день існує безліч класифікацій кіст щелеп, але кожна з них, має складнощі як у групуванні, так і в гістотопографічному описі і тому, не завжди можуть застосовуватися для встановлення клінічного діагнозу лікарем. Разом із різноманітністю класифікацій, на сьогодні існує немало методик оперативних втручань щодо енуклеації кістозних уражень щелеп. Але вони патогенетично не обґрунтовані, і призводять до ускладнень та рецидивів.

Тому, ретельне вивчення етіології, патогенезу, особливостей гістотопографії, діагностики, диференційної діагностики та складання

оптимального плану лікування є актуальною задачею щелепно-лицевої хірургії, що й обумовило вибір напрямку дослідження.

## **2. Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача.**

Дисертаційна робота Криничних Ганни Ігорівни виконана в рамках планової наукової роботи кафедри хірургічної стоматології та щелепно-лицевої хірургії ВНМУ ім. М.І. Пирогова: 2018-2023 рр. «Розробка методів хірургічного лікування хворих з патологією щелепно-лицевої ділянки з урахуванням корекції супутніх захворювань» (номер державної реєстрації - № 0118U005403); 2023-2028 рр. «Розробка методів хірургічного та комплексного лікування хворих з вродженою та набутою патологією щелепно-лицевої ділянки з відновленням функцій та з урахуванням супутньої патології» (номер державної реєстрації - № 0123U100745). Дисертантка є виконавцем фрагментів вказаних тем науково-дослідних робіт кафедри.

Дисертантка провела глибокий інформаційно-патентний пошук. Так, в роботі проаналізовано 212 джерел зарубіжної та української наукової літератури, переважно за останнє десятиріччя, на основі чого визначено пріоритет у дослідженні.

Отримані результати оформлені у зрозумілий спосіб із зазначенням статистичних методів обробки. Сформульовані висновки роботи відповідають її меті та завданням, і відповідають основним результатам та науковим положенням дисертації.

За матеріалами дисертації опубліковано 27 наукових праць, із них 6 – у наукових фахових виданнях рекомендованих ДАК МОН України, 3 статті у закордонних виданнях, 2 з яких включено до міжнародних наукометричних баз даних Scopus, 13 – у тезах конференцій та конгресів, отримано 1 патент України на корисну модель, 4 свідоцтва про реєстрацію авторського права на твір. Даний обсяг публікацій матеріалів є повним.

Основні результати досліджень були представлені та обговорені на 14 науково-практичних конференціях, у тому числі із міжнародною участю.

### **3. Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях.**

Дисертанткою вперше визначені морфологічні передумови (включення та скупчення одонтогенного, респіраторного, та залозистого епітелію) виникнення еволюційних неодонтогенних кіст фронтальних відділів щелеп у пренатальному періоді онтогенезу людини, також визначені особливості структури (варіації будови різцевого каналу, кількісні показники кісткової тканини) фронтального відділу верхньої щелепи з використанням конусно-променевої комп'ютерної томографії.

Вперше застосовані удосконалені методики хірургічного лікування кіст фронтальних відділів щелеп.

Наукові праці, які були опубліковані дисертанткою за темою дисертаційної роботи повністю відображають її зміст, наукові положення, висновки та практичні рекомендації, які випливають з неї.

### **4. Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.**

Наукові положення, висновки, і практичні рекомендації, сформульовані у дисертації обґрунтовані результатами клінічних та морфологічних досліджень.

Відповідно до мети і завдань досліджень, авторкою проведено: стандартні клінічні та інструментальні обстеження пацієнтів, оцінка стану хворих на пухлиноподібні ураження фронтальних відділів щелеп, ретроспективне вивчення карт стаціонарних хворих з досліджуваною патологією за загально клінічними методами дослідження; інструментальні методи – рентгендіагностика, морфологічні – визначення особливостей пренатального розвитку фронтальних відділів щелеп, імуногістохімічні – встановлення показників активності проліферації та апоптозу, математичні – для статистичної обробки отриманих результатів.

Варто зазначити, що усі методи досліджень є сучасними, і високоінформативними. Вони доцільні для отримання результатів досліджень, що заплановано згідно до поставленої мети і задачам наукової роботи.

На підставі вище наведеного, можна вважати, що всі наукові положення, висновки та практичні рекомендації дисертаційної роботи є достатньо обґрунтованими, підтвердженими результатами дослідження та достовірними.

#### **5. Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.**

Дисертаційна робота є самостійним науковим дослідженням. Авторкою особисто проведено патентно-інформаційний пошук, вивчено джерела літератури, спільно з науковим керівником визначено мету і завдання дослідження, розроблено його дизайн і визначено послідовність проведення окремих етапів, систематизовано отримані результати досліджень, проведено їх інтерпретацію та аналіз із використанням методів статистичної обробки даних, на підставі отриманих даних оформлені висновки.

Самостійно написані всі розділи дисертаційної роботи та підготовлено ілюстративний матеріал.

#### **6. Теоретичне і практичне значення результатів дослідження.**

Теоретичне значення результатів дисертаційного дослідження полягає в тому, що авторкою вперше проведений порівняльний аналіз гістологічних форм кіст фронтальних ділянок щелеп задля верифікації критеріїв диференційної діагностики та обґрунтування систематизації кістозних уражень щелеп на основі їх локалізації та проліферативної активності.

Практичне значення результатів дисертаційного дослідження полягає в обґрунтуванні нових підходів до хірургічного лікування хворих з кістами фісур фронтальних відділів щелеп, з урахуванням їх клінічних та

онтогенетичних особливостей, що дозволило достовірно покращити тканинну мікроциркуляцію у післяопераційній ділянці, згідно даних фотоплетизмографічного методу дослідження, зменшити рівень виникнення ускладнень та рецидивів. Результати дослідження впроваджені в навчальний процес медичних закладів вищої освіти та заклади охорони здоров'я України.

## **7. Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому.**

Дисертаційна робота написана українською мовою на 256 сторінках і складається з анотації, змісту, переліку умовних позначень, символів, одиниць, скорочень і термінів, вступу, огляду літератури, матеріалів і основних методів дослідження, двох розділів власних досліджень, аналізу й узагальнення результатів дослідження, висновків, практичних рекомендацій, списку із 212 використаних джерел, а також 6 додатків. Дисертація ілюстрована 124 рисунками та містить 10 таблиць.

У «Вступі» викладена актуальність теми дисертації, сформульовані мета та задачі дослідження, наукова новизна. Вступ оформлено за загальноприйнятою схемою. Щодо рекомендацій, бажано розширити підрозділ «Наукова новизна» шляхом інтерпретації текстових стверджень цифровими показниками.

Огляд літератури складається з 8 підрозділів і присвячений висвітленню сучасних уявлень про розвиток кіст фронтальних відділів щелеп, їх поширеність, етіологічні фактори, особливості патогенезу, клінічний перебіг, методи діагностики та лікування. Авторка досить ґрунтовно надає інформацію про особливості формування структур фронтальних ділянок щелеп, висвітлює невирішені питання номенклатури анатомічних утворень даних локалізацій у пренатальному періоді, проводить аналіз відомих теорій етіопатогенезу кіст фронтальних ділянок щелеп, описує сучасний стан систематизації пухлиноподібних утворень щелепно-лицевої ділянки, вказує на діагностичні можливості та практичне значення використання рентгенологічних методів для аналізу розвитку та перебігу кістозних уражень щелеп.

Імпонує опис щодо використання імуногістохімічних методів для діагностики пухлин та пухлиноподібних уражень щелеп, розширений підрозділ з висвітленням методів лікування запальних та еволюційних кіст щелеп; також детально описаний метод фотоплетизмографії для оцінки стану мікроциркуляторного русла в ділянці оперативного втручання.

В цілому розділ дає повне уявлення про стан проблеми на сьогоднішній день. Принципові зауваження відсутні. Серед побажань - слід рекомендувати цитувати більше робіт за останні 5 років.

В другому розділі «Матеріали і методи дослідження» представлено дизайн і програму дослідження. Матеріал викладений в доступній для сприйняття формі. Розділ складається із 7 підрозділів, де наведені дизайн дослідження, методи морфологічних, клінічних та рентгенологічних досліджень. Родзинкою дослідження є застосування антропометричних, морфометричних методик та тривимірного комп'ютерного моделювання. Авторкою наводиться детальний опис методів імуногістохімічних досліджень щелепних кіст, розташованих у фісурах, удосконаленого лікування кіст фронтальних відділів щелеп. Також імпонує застосування оптико-електронного методу оцінювання тканинної мікроциркуляції при хірургічному лікуванні пацієнтів із кістами щелеп. Принципових зауважень немає. На наш погляд, слід було скоротити опис методик досліджень, які описані досить об'ємно.

Третій розділ присвячений результатам вивчення морфологічних передумов виникнення неодонтогенних кіст фронтальних ділянок щелеп в пренатальному періоді онтогенезу людини і складається з двох підрозділів. У першому підрозділі дисертантка наводить дані власних досліджень щодо особливостей джерел розвитку структур щелепно-лицевої ділянки людини. Підрозділ ілюстровано якісними фото як фронтальних гістотопографічних зрізів, так і візуалізованими результатами тривимірної комп'ютерної візуалізації кісток лицевого скелету.

В підрозділі 3.2 висвітлено дані щодо морфологічних передумов утворення патологічних уражень щелеп в ембріогенезі. Наприкінці наведено досить

об'ємний узагальнюючий висновок, який повністю розкриває сутність проведеного у цьому розділі дослідження та представлено наукові праці, в яких висвітлено результати даного напрямку досліджень.

Четвертий розділ містить дані про результати клінічних досліджень хірургічного лікування пацієнтів з кістами фронтальних відділів щелеп із застосуванням класичних та удосконалених методик і складається з 9 підрозділів. Авторка надає детальну загальну характеристику пацієнтів з одонтогенними та неодонтогенними кістами, результати клінічних та інструментальних методів дослідження, наводить отримані дані щодо загальних видів та частоти виявлення кіст щелеп та м'яких тканин у клініці, систематизує, з клінічної точки зору, пухлиноподібні утворення і пухлини фісур фронтальних відділів верхньої та нижньої щелеп, надає характеристику патологічним процесам фронтальних ділянок щелеп, які розвиваються в ембріональних щілинах.

Дисертанткою наведено результати кількісної оцінки кісткової тканини фронтальної ділянки верхньої щелепи з використанням даних комп'ютерної томографії та імуногістохімічного дослідження щелепних кіст фісур фронтальних відділів щелеп.

Імпонує особиста думка авторки щодо особливостей лікування кіст фісур фронтальних відділів щелеп, які досить ґрунтовно представлені в підрозділі 4.7. Наступний підрозділ містить дані щодо використання фотоплетизмографічного методу та результатів оцінювання тканинної мікроциркуляції у ділянках патологічного вогнища та післяопераційних ран.

Останній підрозділ 4.9. є логічним завершенням попередніх підрозділів та містить в собі порівняльну оцінку ефективності лікування кіст фісур фронтальних відділів щелеп удосконаленим та класичними методами. Розділ ілюстровано якісними світлинами з наведенням клінічних випадків лікування тематичних пацієнтів.

Розділ «Аналіз та узагальнення результатів дослідження» представляє собою аналітичне узагальнення попередніх розділів і систематизацію

отриманих результатів. Він містить обговорення отриманих даних та їх порівняння із існуючим світовим досвідом та результатами досліджень інших авторів. Цей розділ визначає наукову новизну і практичну значущість роботи. Зауважень немає.

#### **8. Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці.**

Результати дисертації мають фундаментальне та прикладне значення. Їх доцільно застосовувати у науковій та клінічній практиці. Акти впровадження результатів роботи надані авторкою дисертаційного дослідження.

Аналітичне узагальнення результатів роботи доцільно довести до клініцистів відповідного профілю у різних регіонах країни.

#### **9. Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача.**

Оформлена дисертація Криничних Г.І. згідно відповідних вимог МОН України, що пред'являються до виконання дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Зміст дисертації відповідає назві. Відповідно до поставленої мети визначені задачі дослідження та отримані відповідні результати, що аналітично викладені у розділах роботи, статистично опрацьовані, і на основі яких зроблені коректні висновки. Суттєвих зауважень до виконаної роботи немає. Можна виокремити незначні недоліки та побажання : до розділу 3 :

1. Всі фото бажано привести до одного розміру.
2. У підписах під фото з гістотопографічними зрізами бажано надавати збільшення «об'єктиву» та «окуляру» окремо.

Зауваження і пропозиції до розділу 4:

1. Розділ 4.1 висвітлює дані щодо загальної характеристики пацієнтів: ці дані бажано перенести у розділ 2.
2. Розділ містить елементи аналізу і обговорення результатів, які доцільно



перенести в наступний розділ.

3. В підписах під фото з пацієнтами бажано використовувати словосполучення «зовнішній вигляд пацієнта...», «зовнішній вигляд операційної рани пацієнта...» тощо, також бажано привести всі світлини до одного формату.

4. Розділ перевантажений інформацією, бажано б його розділити на два: за результатами морфологічних та клінічних і рентгенологічних досліджень.

Слід зазначити, що всі зауваження носять дискусійний, а не принциповий характер та не знижують загального позитивного враження від роботи.

У результаті вивчення дисертації виникли наступні запитання:

1. Чим обумовлений високий рівень рецидивів кіст фісур фронтальних відділів щелеп?
2. Яка частота виявлення неодонтогенних еволюційних кіст була виявлена вами у клініці?
3. Чому саме фотоплетизмографічний метод був обраний для визначення ефективності запропонованої методики?

#### **10. Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності.**

За результатами перевірки та аналізу матеріалів дисертації, не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації. Текст представлених матеріалів дисертації є оригінальним. Дисертація та наявні за її темою публікації не містять академічного плагіату.

#### **11. Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.**

Дисертація Криничних Г.І. на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 22 – Охорона здоров'я за спеціальністю 221 – Стоматологія повністю відповідає паспорту спеціальності «Стоматологія». Дисертаційна робота повністю відповідає профілю спеціалізованої вченої ради.

За актуальністю, сучасним методичним рівнем виконання, новизною і практичним значенням отриманих результатів, обґрунтованістю наукових

положень і висновків, їхньою достовірністю та повнотою викладу в опублікованих працях, дисертаційна робота Криничних Ганни Ігорівни на тему «Оптимізація лікування хворих х кістами фронтальних відділів щелеп з урахуванням їх клінічних проявів та онтогенетичних особливостей», виконана під науковим керівництвом д.мед.н., професора Шувалова Сергія Михайловича, повністю відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44 щодо здобуття ступеня доктора філософії та усім вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом МОН України від 12.01.2017 №40, а її авторка заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 221 «Стоматологія».

Офіційний опонент,

проректор закладу вищої освіти з навчальної роботи,

професор кафедри хірургічної стоматології

та щелепно-лицевої хірургії

Полтавського державного

медичного університету,

д.мед.н., професор

Давид АВЕТІКОВ